

Groen Verbindt: ontmoeting en sociaal contact in de buurttuin

EVALUATIE OVER 2015 EN 2016

Marian van der Klein
Lisa Wilderink

Groen Verbindt: ontmoeting en sociaal contact in de buurttuin

EVALUATIE OVER 2015 EN 2016

Juni 2017

Marian van der Klein

Lisa Wilderink

Inhoud

Inleiding: over onderzoek en respondenten		3	7		Conclusies in highlights	28	
1	103 Initiatieven van bewonersverenigingen, vrijwilligers-organisaties en welzijnsinstellingen		6	8	Literatuur	29	
1.1	De intenties van de projecten: meer sociale betrokkenheid via groen		6	Bijlage Frequentie tuinbezoek			30
1.2	De mensen die de initiatieven draaiende houden		7				
2	De buurten van A: veilig en prettig		9				
2.1	De buurten en de cijfers uit de Leefbaarometer		9				
2.2	Deelnemers over hun buurt		10				
3	De deelnemers: middelbaar, man & vrouw, hoogopgeleid met autochtone achtergrond		12				
3.1	Jongeren onder de 15 jaar en ouderen boven de 65 jaar		12				
3.2	Deelnemers met een migranten- en autochtone achtergrond		13				
4	Deelnemers: actieve en sociale burgers, zonder beperkingen		15				
4.1	Vooraf voor mensen zonder belemmeringen		15				
5	Succes van de initiatieven		18				
5.1	Succes volgens de projectleiders/initiatiefnemers		18				
5.2	Succes langs de meetlat van de doelstellingen van Groen Verbindt		19				
5.3	Bereikt resultaat vergeleken met intenties		23				
5.4	Deelnemers aan het woord over de resultaten		24				
6	Samenwerking met externen en geleerde lessen		26				
6.1	Welke lessen zijn er geleerd?		26				

Inleiding: over onderzoek en respondenten

In 2015 is bij het Oranje Fonds het programma Groen Verbindt gestart: een driejarig programma waarmee het Fonds sociale samenhang, sociale participatie en leefbaarheid wil versterken. Via de ondersteuning van buurttuinen (groene, sociale initiatieven) beoogt het Fonds de ontmoeting tussen buurtbewoners onderling te bevorderen. Daarnaast wil het Fonds ook de ontmoeting tussen buurtbewoners en cliënten van instellingen bevorderen om daarmee contact en wederzijds begrip te stimuleren.

Het Oranje Fonds ondersteunt in Groen Verbindt twee soorten projecten:

- De A-projecten: kleinschalige groene, sociale buurtinitiatieven die eenmalig een klein bedrag van het Fonds ontvangen (bijdragen van maximaal €2.500,- toegekend in 2015 en 2016).
- De B-projecten: grotere initiatieven die een samenwerking vormen van opvang- en zorgorganisaties enerzijds en bewonersorganisaties en welzijnsinstellingen anderzijds (27 projecten gesteund in 2016, 25 in 2017). Deze projecten worden drie jaar lang intensief ondersteund.

Sinds de start van het programma heeft het Oranje Fonds 103 A-projecten een subsidie gegeven. Deze kleinschalige buurtprojecten met een begroting van maximaal €5.000,- kregen na een positief beoordeelde aanvraag een bijdrage van het Fonds. In deze rapportage staan de resultaten van de verzameling A-projecten centraal.¹

Onderzoek naar 103 A-projecten

Vijftig A-projecten kregen het maximaal mogelijke bedrag van €2.500,-. De overige A-initiatieven ontvingen een ander bedrag, uiteenlopend van €500 tot €2.450,-. In deze rapportage over de evaluatie van het programma Groen Verbindt zet het Verwey-Jonker Instituut de resultaten van de A-projecten over twee jaar op een rijtje.

Dat doet het instituut op basis van twee metingen. Initiatiefnemers (ook wel penvoerders of projectleiders genoemd) en deelnemers (concreet betrokken vrijwilligers) hebben twee keer een vragenlijst ingevuld: begin 2016 over het kalenderjaar 2015; en begin 2017 over het kalenderjaar 2016.

Grosso modo zijn de resultaten van deze twee meetmomenten voor de A-projecten hetzelfde. Op beide momenten wordt hetzelfde type deelnemers aangetrokken. Deze deelnemers komen met dezelfde frequentie en in dezelfde seizoenen op de tuinen als in het vorige jaar (zie bijlage); en ook op sociale contacten, eenzaamheid, overlastpreventie en onderlinge hulp in de buurt scoren initiatiefnemers/projectleiders en deelnemers - gemeten in 2016 en 2017 - vergelijkbaar.

Groene buurtinitiatieven en onderzoek naar sociale cohesie, contact en betrokkenheid

Het Oranje Fonds kiest voor een programma als Groen Verbindt omdat groene buurtinitiatieven een 'aantrekkelijk, waardenvrij, laagdrempelig, en onomstreden middel' zijn om mensen met zeer uiteenlopende achtergronden te laten samenkomen en te laten samenwerken (zie programmaopzet en de eerdere evaluatie van Groen Dichterbij door Alterra, Luttik et al., 2014). Daarmee zijn groene initiatieven in principe ook geschikt om sociale samenhang te bevorderen. Aan de hand van evaluatieonderzoek wil het Oranje Fonds de voortgang op sociale cohesie kunnen monitoren en inzicht krijgen in de resultaten van het programma, zowel van de 'kleine' A-projecten als van de grotere B-projecten.

Wie onderzoek doet naar sociale cohesie en betrokkenheid op elkaar kan daar niet rechtstreeks in die termen naar vragen. Alleen onderzoekers denken in zulke termen, respondenten niet - of het nu om initiatief nemende burgers, buurtbewoners of actieve deelnemers gaat. Het Oranje Fonds wil met Groen Verbindt sociale samenhang, contact en onderlinge verbondenheid in buurten stimuleren. In dit onderzoek naar de

¹ De B-projecten hebben hun eigen tussenrapportage: M. van der Klein, M. van Dijk en I. van de Wiel (2017). *Groen Verbindt: buurtbewoners en zorgcliënten maken contact via de tuin. Tussenrapportage over de ontwikkelingen bij de B-projecten in 2016*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

A-initiatieven hebben we gevraagd naar betekenis van de projecten voor de buurt en voor de directe deelnemers. De directe vragen gaan over:

- Geluk, gezondheid en eenzaamheid.
- Betrokkenheid bij de leefomgeving en tevredenheid met de buurt.
- Veiligheid en overlast in de buurt.
- En last but not least: over ontmoeting, kennismaking en onderlinge hulp.

Contact, 'elkaar leren kennen' en sociale betrokkenheid zijn in het bredere evaluatieonderzoek van Groen Verbindt als volgt geoperationaliseerd:

- Elkaar op straat tegenkomen/elkaar van gezicht kennen.
- Elkaar gedag zeggen/groeten.
- Een praatje met elkaar maken.
- Samen een activiteit/activiteiten doen.
- Iets weten van elkaars situatie.
- Begrip voor elkaar hebben.
- Elkaar hulp bieden.
- Elkaar hulp vragen.
- Vriendschap aanknopen & onderhouden.

Een continuüm van sociaal contact

In de evaluatie van Groen Verbindt zijn we benieuwd naar een continuüm van sociaal contact, hierboven gerangschikt op volgorde van weak naar strong ties, van zwakke naar sterke onderlinge relaties: van het begin van sociale cohesie naar sterke sociale cohesie. In het continuüm is ook een stippellijn opgenomen: daar ligt de scheiding tussen enerzijds 'contact/elkaar kennen' en anderzijds 'sociale betrokkenheid'.

Het meeste onderzoek naar groene initiatieven tot nu toe gaat overigens niet over effecten van groen of natuur op het gebied van sociale contacten. De bulk van de literatuur beschrijft de positieve effecten die (samen) tuinieren heeft op gezondheid en welbevinden van mensen. Tuinieren blijkt onder andere te leiden tot minder stress, een sneller herstel bij psychische of lichamelijke problemen, een betere lichamelijke conditie en minder eenzaamheidsklachten. Groen helpt volgens deze literatuur om

gezond te blijven en beter te worden (Maas, 2009; KPMG, 2012; Van Limpt, 2012; Van den Berg, 2013²; Van Vugt, 2010).

Respons van initiatiefnemers/penvoerders

Van de 103 gehonoreerde A-projecten vulden 79 een volledige vragenlijst in (2016: 64 ingevulde vragenlijsten; 2017 52³). Van in totaal 79 A-projecten hebben de onderzoekers dus uitgebreide gegevens ontvangen. Dat is een respons van 77%. De meeste penvoerders die de vragenlijst invulden hebben een bestuurlijke functie bij het project (32 + 27). Zestien invullers geven aan uitvoerend coördinator te zijn.

Tabel 1. Wat is uw functie bij dit project?

	Aantal
Bestuurlijk/penvoerder	32
Uitvoerend coördinator (groenonderhoud en/of activiteiten)	16
Beiden: bestuurlijk en uitvoerend	27
Anders, namelijk:	4

Zesendertig initiatiefnemers vulden beide jaren de vragenlijst in (in deze rapportage ook wel 'dubbelinvullers' genoemd). Deze initiatieven hebben beide jaren actief gedraaid, dat wil zeggen dat ze zowel in 2015 als in 2016 meer dan drie maanden open zijn geweest voor bezoekers/deelnemers/vrijwilligers. Heel soms laten deze 'dubbelinvullers' in hun antwoorden zien dat er iets veranderd is in de loop van het jaar (twee projecten doen dat soms). Dit beschouwen wij vooralsnog te weinig om over een trend of ontwikkeling te spreken. Ook de dubbelinvullers zijn dus tamelijk constant in hun respons. De enige uitzondering op deze regel is dat bij de dubbelinvullers het aantal actieve vrijwilligers in het afgelopen jaar lijkt te zijn afgenomen (paragraaf 2.2) terwijl het aantal bezoekers lijkt te zijn toegenomen.

² https://www.ivn.nl/sites/default/files/nieuwsberichten/attachments/IVN_factsheetNenG_web.pdf

³ Er zit enige overlap in deze verzameling. Die overlap hebben we eruit gehaald en daarmee houden we van 79 initiatieven (de grootste mogelijke verzameling) informatie over. In 2016 reageerden 89 penvoerders op onze enquête oproep, echter 25 projecten hadden nog niet echt (meer dan drie maanden) gedraaid. In 2017 reageerden 60 penvoerders op de oproep, maar 8 vertelden toen niet (voldoende) gedraaid te hebben. In 2016 zijn de penvoerders nagebeld om ze te manen de vragenlijst in te vullen en e-mailadressen van deelnemers aan te leveren. In 2017 is er vanwege zorg om overbelasting van de projecten niet nagebeld.

Respons van deelnemers/vrijwilligers bij A-projecten

Begin 2016 hebben 280 deelnemers van 47 draaiende projecten een vragenlijst volledig ingevuld: dit is een respons van 62% (op de 451 genodigden). Zij kregen via netquest een korte online enquête voorgelegd. Begin 2017 hebben 301 deelnemers van 68 draaiende initiatieven de online enquête ingevuld: een respons van 40% (op een totaal aantal genodigden van 750 deelnemers).⁴ Binnen deze respons wonen 290 mensen ook daadwerkelijk in de buurt van het initiatief.

Zowel in 2016 als 2017 hebben iets meer vrouwen dan mannen de online vragenlijst ingevuld (56%). De deelnemers van A-projecten die in 2016 de vragenlijst invulden zijn gemiddeld 52 jaar oud; in 2017 54 jaar. In 2016 waren 38 respondenten (15%) ouder dan 65 jaar, in 2017 46 respondenten (16%). De respondenten zijn redelijk hoogopgeleid. Bijna twee derde heeft een universitaire opleiding, of een opleiding in het hoger beroepsonderwijs afgerond. Een vijfde rondde een opleiding in het middelbaar beroepsonderwijs af (2016: 20%, 2017: 21%). Twee derde van de respondenten heeft betaald werk, in loondienst of als zelfstandige. Bijna een vijfde is gepensioneerd of met de VUT. De huishoudsamenstelling van de respondenten is veelal twee volwassenen zonder kinderen (2016: 37%, 2017: 34%), twee volwassenen met kinderen (2016: 36%, 2017: 41%) of alleenstaand (2016: 20%, 2017: idem).

Deze rapportage

In deze rapportage over de A-projecten binnen het programma Groen Verbindt hebben we de antwoorden van de penvoerders en de deelnemers samen gepresenteerd. We hebben deze antwoorden ook in verband gezet met gegevens over de wijken en buurten waarin de initiatieven functioneren. We hebben namelijk van alle A-projecten ook gegevens verzameld omtrent de leefbaarheid van de buurten waarin ze gevestigd zijn en de samenstelling van de buurtbevolking (Leefbaarometer en CBS). Daarnaast hebben we informatie uit de dataset van het Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten (KING). Op vragen als 'Hoe prettig vindt u het om in uw buurt te wonen?' of 'Voelt u zich veilig

in uw buurt?' kunnen we de respons van de deelnemers in de A-projecten relateren aan het landelijk gemiddelde dat KING geeft.⁵

Het Oranje Fonds heeft in 2016 en 2017 geen nieuwe A-projecten ondersteund. Naar aanleiding van onze respons op de deelnemersvragenlijst in 2017 gaan we ervan uit dat in ieder geval 68 van de 103 ondersteunde projecten in 2016 nog actief zijn geweest (dat is een percentage van 66%). Binnen het programma Groen Verbindt is het fonds wel doorgegaan met de ondersteuning van de grotere B-initiatieven die contact tussen zorgcliënten en bewoners in de buurt dienen te stimuleren. Aan de 52 initiatiefnemers in A die begin 2017 de vragenlijst hebben ingevuld is gevraagd of het project in 2017 nog door gaat. Van deze projecten gaan er 49 nog door, 3 initiatiefnemers weten dit (nog) niet.

Tabel 2. Gaat uw project in 2017 nog door?

	Percentage (%)	Aantal (N=52)
Ja	94%	49
Nee	0%	0
Weet niet	4%	3

⁴ 2016: gemiddeld aantal respondenten per project: 6 (280:47); 2017: gemiddeld aantal respondenten per project 4,4 (301:68). Het aantal adressen dat projecten ons doorgaven varieerde van 1 tot 17.

⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2015/48/kerncijfers-wijken-en-buurten-2015>
<https://www.leefbaarometer.nl>
<https://www.waarstaatjegemeente.nl>

1 103 initiatieven van bewonersverenigingen, vrijwilligersorganisaties en welzijnsinstellingen

De meeste A-projecten die in 2015 ondersteuning kregen van het Oranje Fonds, zijn het initiatief van bewonersverenigingen (51%). Elf initiatieven (14%) komen van een vrijwilligersorganisatie in natuurbeheer, milieu of natuureducatie en tien initiatieven (13%) komen vaneen professionele welzijnsinstelling.

Tabel 3. Tot welke categorie behoort uw eigen organisatie? Vul hier het antwoord in dat het beste past.

Categorie van eigen organisatie	Aantal (N=78)
Bewonersinitiatief/Bewonersvereniging	40
Professionele zorgorganisatie(s)	8
Professionele welzijnsinstelling(en)	10
Professionele organisatie voor natuurbeheer, milieu- of natuureducatie	2
Sportvereniging(en)	0
Ondernemersvereniging	0
Zelforganisatie van migranten	0
Vrijwilligersorganisatie in zorg of welzijn	4
Vrijwilligersorganisatie in natuurbeheer, milieu- of natuureducatie	11
Religieuze organisatie	0
Anders, namelijk:	3
Religieuze organisatie	0
Anders, namelijk:	3

De projecten combineren verschillende soorten groen: groente en fruit met bloemen en struiken is het meest populair als combinatie. Groente en fruit is het vaakst aangevinkt als soort groen dat overheerst in het project. 54 van de 79 initiatieven (68%) kozen dit als antwoord.

Tabel 4. Welk soort groen overheerst in uw project? Kruis maximaal twee antwoorden aan.

Soort groen	Aantal (N=79)
Groente & fruit	54
Bloemen & struiken	52
Bos en/of park	10
Dieren/kinderboerderij	3
Anders, namelijk:	12

1.1 De intenties van de projecten: meer sociale betrokkenheid via groen

We hebben de initiatiefnemers gevraagd aan te geven wat de belangrijkste motivatie is om het groene initiatief in de buurt te hebben/te houden of op te starten. De zes mogelijke motivaties konden in volgorde van belangrijkheid worden geplaatst. De volgende motivaties kregen een cijfer van 1 (belangrijkste motivatie) tot 6 (minst belangrijke motivatie):

1. Sociale betrokkenheid bij elkaar bevorderen.
2. Ontmoeting/kennismaking bevorderen.
3. Groen/natuur bevorderen.
4. De uitstraling (2016: 'het aanzien') van de buurt bevorderen.
5. Gezondheid/buitenactiviteit bevorderen.
6. Veiligheid in de buurt bevorderen.

Sociale betrokkenheid bij elkaar bevorderen is volgens de meeste initiatiefnemers de belangrijkste motivatie om het initiatief in de buurt te hebben/te houden of op te

starten. Veiligheid in de buurt bevorderen is volgens de meeste initiatiefnemers de minst belangrijke motivatie om het initiatief in de buurt te hebben/te houden of op te starten. Ontmoeting/kennismaking bevorderen staat op de tweede plaats als reden om het initiatief in de buurt te hebben/te houden of op te starten. Het bevorderen van groen/natuur staat op de derde plaats. De uitstraling van de buurt bevorderen en gezondheid/buitenactiviteit bevorderen zijn volgens de initiatiefnemers minder belangrijk.

De twee belangrijkste motivaties om het initiatief in de buurt te hebben/te houden of op te starten zijn dus sociale betrokkenheid bij elkaar bevorderen en ontmoeting/kennismaking bevorderen. De initiatiefnemers denken dat zij op deze doelen ook het meest bereikt hebben (zie verder paragraaf 6.3).

1.2 De mensen die de initiatieven draaiende houden

Vrijwilligers & beroepskrachten

Maar liefst 22 respondenten/initiatiefnemers geven aan dat zij als betaalde medewerker meedoen aan het project. Het merendeel van de invullers is echter (ook) vrijwilliger (53 + 3; 71%). In 2017 is gevraagd hoeveel uur per week de betaalde medewerkers gemiddeld samen besteden aan het initiatief: gemiddeld 4,3 uur per week. Zestien initiatiefnemers in 2017 gaven een inschatting van het aantal uren. De rest meldde dat er geen betaalde vrijwilligers werkten.

Tabel 5. Hoeveel uur per week besteden de betaalde medewerkers gemiddeld samen aan dit groene initiatief? Als u dit niet precies weet, geef dan een inschatting. Vul alstublieft in met hele uren.

Gemiddeld aantal uren per week	Percentage (%)	Aantal (N=52)
Uren	31%	16
Er werken geen betaalde medewerkers	65%	34
Weet niet	4%	2
(Gemiddelde = 4,3 uur)		

Tabel 6. Werkt u als beroepskracht (betaald) of als vrijwilliger (onbetaald) binnen dit project/initiatief?

Betaalde of onbetaalde krachten	Percentage (%)	Aantal (N=79)
Beroepskracht	28%	22
Vrijwilliger	67%	53
Deels betaald/deel vrijwillig	4%	3
Anders, namelijk:	1%	1

Bij 39% van de initiatieven waren volgens de initiatiefnemers 10-20 vrijwilligers actief. Bij ruim een derde (35%) van de initiatieven waren 1-10 vrijwilligers actief en 23% van de initiatieven kon rekenen op 20-50 vrijwilligers. Twee initiatieven konden rekenen op meer dan 50 vrijwilligers.

Tabel 7. Op hoeveel vrijwilligers (actief in gezamenlijk groenonderhoud of activiteiten) kon uw initiatief het afgelopen kalenderjaar rekenen?

Aantal vrijwilligers	Percentage (%)	Aantal (N=79)
1 tot 10	35%	28
10 tot 20	39%	31
20 tot 50	23%	18
50 tot 100	3%	2
100 of meer	0%	0
Er zijn geen vrijwilligers	0%	0
Weet niet	0%	0

Huurders en bezoekers

Ruim tachtig procent (65 initiatieven) heeft geen huurders van individuele tuintjes. Negen initiatiefnemers (11%) gaven aan 1-10 huurders van individuele tuintjes te hebben. Een klein aantal initiatieven kon rekenen op 10-20 of 20-50 huurders van individuele tuintjes, respectievelijk 4% en 3%.

Tabel 8. Op hoeveel huurders van individuele tuintjes kon uw initiatief het afgelopen kalenderjaar rekenen?

Aantal huurders in 2016	Percentage (%)	Aantal (N=79)
1 tot 10	11%	9
10 tot 20	4%	3
20 tot 50	3%	2
50 tot 100	0%	0
100 of meer	0%	0
Er zijn geen huurders van individuele tuintjes	82%	65
Weet niet	0%	0

34% van de initiatieven kon rekenen op meer dan honderd bezoekers. Zeventien initiatieven (22%) gaven aan 20-50 bezoekers per jaar te hebben gehad. Zestien initiatieven (20%) hadden 50-100 bezoekers per jaar, 17 initiatieven (22%) 10-20 bezoekers en drie initiatieven (4%) 1-10 bezoekers. Vier initiatieven (5%) hebben geen losse bezoekers.

Tabel 9. Op hoeveel bezoekers kon uw initiatief het afgelopen kalenderjaar rekenen?

Aantal bezoekers in 2016	Percentage (%)	Aantal (N=79)
1 tot 10	4%	3
10 tot 20	9%	7
20 tot 50	22%	17
50 tot 100	20%	16
100 of meer	34%	27
Er zijn geen losse bezoekers	5%	4
Weet niet	6%	5

Dubbelinvullers

Het aantal vrijwilligers waarop de 36 dubbel invullers konden rekenen lijkt redelijk constant; een klein aantal initiatieven kon in 2016 op minder vrijwilligers rekenen dan

in 2015. Het aantal bezoekers dat de initiatieven ontvangt lijkt wel te zijn toegenomen. In 2017 zijn er vier projecten bijgekomen ten opzichte van vorig jaar die 100 of meer bezoekers in het jaar kregen. Ook geven twee van de drie initiatieven die in 2015 geen losse bezoekers hadden aan in 2016 wel bezoekers te hebben gehad.

Tabel 10. Op hoeveel vrijwilligers (actief in gezamenlijk groenonderhoud of activiteiten) kon uw initiatief het afgelopen kalenderjaar rekenen?

Aantal vrijwilligers	Percentage (%)	2016	Percentage (%)	2017
		Aantal (N=36)		Aantal (N=36)
1 tot 10	19%	7	28%	10
10 tot 20	58%	21	53%	19
20 tot 50	22%	8	17%	6
50 tot 100	0%	0	3%	1
100 of meer	0%	0	0%	0
Er zijn geen vrijwilligers	0%	0	0%	0
Weet niet	0%	0	0%	0

Tabel 11. Op hoeveel bezoekers kon uw initiatief het afgelopen kalenderjaar rekenen?

Aantal bezoekers	Percentage (%)	2016	Percentage (%)	2017
		Aantal (N=36)		Aantal (N=36)
1 tot 10	3%	1	3%	1
10 tot 20	14%	5	8%	3
20 tot 50	25%	9	14%	5
50 tot 100	17%	6	22%	8
100 of meer	31%	11	42%	15
Er zijn geen losse bezoekers	8%	3	3%	1
Weet niet	3%	1	8%	3

2 De buurten van A: veilig en prettig

2.1 De buurten en de cijfers uit de Leefbaarometer

Het gemiddelde cijfer van de Leefbaarometer in de Groen Verbindt A buurten is 6,02.⁶ Dit is een ruime voldoende. De Leefbaarometer geeft informatie over de leefbaarheid in de buurt. Leefbaarheid is in dit instrument gedefinieerd als *de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de mens aan worden gesteld*. De Leefbaarometer is gebaseerd op 100 indicatoren, onderverdeeld in 5 dimensies. De 5 dimensies zijn: woningen, fysieke omgeving, voorzieningen, bewoners en veiligheid.

Tabel 12. Cijfer Leefbaarometer.

	Percentage (%)	Aantal (N=62)
Zeervoldoende (1)	0%	0
Ruim onvoldoende (2)	2%	1
Onvoldoende (3)	6%	4
Zwak (4)	19%	12
Voldoende (5)	5%	3
Ruim voldoende (6)	26%	16
Goed (7)	16%	10
Zeervgoed (8)	23%	14
Uitstekend (9)	3%	2

Naast een absoluut cijfer zijn er voor de dimensies ook schaa scores beschikbaar. Deze scores geven aan in hoeverre de Groen Verbindt buurten afwijken van het landelijke

gemiddelde. De kleine groene initiatieven die het Oranje Fonds financiert liggen in buurten waar de dimensie woningen iets slechter scoort dan het landelijke gemiddelde van alle buurten. Dit geldt ook voor de dimensies bewoners en veiligheid.

Bij de woningen dimensie spelen indicatoren als type woning, bouwjaar woning en grootte van de woning een rol. Bij de bewoners dimensie spelen indicatoren als inkomen en opleidingsniveau een rol. Bij de dimensie 'veiligheid' spelen indicatoren als overlast en criminaliteit een rol. Op deze indicatoren scoren de Groen Verbindt buurten iets slechter dan het landelijke gemiddelde.

Tabel 13. Leefbaarometer verhouding tot landelijke gemiddelde 2014.

	Minimum	Maximum	Gemiddelde
Woningen	-0,230	0,130	-0,015
Bewoners	-0,277	0,085	-0,029
Veiligheid	-0,350	0,177	-0,039

Ook de initiatiefnemers en de deelnemers hebben wij vragen over de buurt voorgelegd. De initiatiefnemers is bijvoorbeeld gevraagd uit wat voor soort woningen de buurt van het initiatief bestaat. Het vaakst aangevinkte antwoord is rijtjeshuizen en hoekwoningen. De combinaties van antwoorden die het vaakst zijn aangevinkt zijn twee-onder-een-kapwoningen in combinatie met rijtjeshuizen/hoekwoningen en rijtjeshuizen/hoekwoningen in combinatie met portiekwoningen/lage flats. Slechts in acht buurten waar de initiatieven zich bevinden bepalen flats mede het straatbeeld.

6 <https://www.leefbaarometer.nl>

Tabel 14. Uit wat voor soort woningen bestaat de buurt van uw tuin/groene initiatief? Noem de twee soorten woningen die het straatbeeld bepalen.

Soorten woningen	Percentage (%)	Aantal (N=79)
Vrijstaande woningen	24%	19
Twee-onder-een-kapwoningen	29%	23
Rijtjeshuizen en hoekwoningen	65%	51
Portiekwoningen/lage flats max. 4 verdiepingen hoog	33%	26
Flats van meer dan 4 verdiepingen	10%	8
Appartementen boven winkels	3%	2
Anders, namelijk	9%	7

De verzameling A-projecten bevindt zich in buurten waar al veel voorzieningen aanwezig zijn. In 35 van de totaal 79 buurten zijn er speelvoorzieningen op straat. Opvallend is dat naast het Groen Verbindt project er in 41 buurten nog een andere groenvoorziening/park is. In 42 buurten is een buurthuis of wijkcentrum en in 30 buurten is ook horeca aanwezig.

Tabel 15. Zijn er voorzieningen in de wijk waar het project wordt uitgevoerd? Kruis aan om welke voorzieningen het gaat. Meerdere antwoorden mogelijk.

Voorzieningen	Percentage (%)	Aantal (N=79)
Supermarkt	49%	39
Kleinere winkels voor dagelijkse boodschappen	33%	26
Horeca, zoals café, lunchzaak, restaurant, koffietent	38%	30
Apotheek/huisarts/gezondheidscentrum	35%	28
Bibliotheek	10%	8
Verzorgingshuis/maatschappelijke opvang/asielzoekerscentrum	34%	27
Crèche /Buiten Schoolse Opvang	28%	22
Buurthuis/wijkcentrum	53%	42
Theater of bioscoop	3%	2
Groenvoorzieningen/park (anders dan uw initiatief)	52%	41
Sportgelegenheden buiten	42%	33
Sportgelegenheden binnen	24%	19

Voorzieningen	Percentage (%)	Aantal (N=79)
Speelvoorzieningen op straat	44%	35
Scholen (N=52)	67%	35
Kerken, moskeeën of synagogen (N=52)	38%	20
Anders, namelijk:	6%	5
Geen van bovenstaande	3%	2

2.2 Deelnemers over hun buurt

De deelnemers aan de projecten wonen redelijk lang in de buurt van het Groen Verbindt initiatief. De overgrote meerderheid woont langer dan 5 jaar in de buurt (2016: 70%, 2017: 82%).

Tabel 16. Hoe lang woont u al in deze buurt?

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=248)	Percentage (%)	Aantal (N=272)
Korter dan 2 jaar	10%	25	4%	11
2-5 jaar	19%	48	14%	39
6-10 jaar	15%	37	19%	51
11-15 jaar	11%	28	10%	27
Langer dan 15 jaar	44%	110	53%	144

Verreweg de meeste respondenten vinden het prettig om in hun buurt te wonen. Bijna vier vijfde van de deelnemers in A geeft als rapportcijfer een 8 of hoger. Het gemiddelde rapportcijfer is 8,3, dit ligt hoger dan het landelijk gemiddelde dat we uit de gegevens an KING kennen. Het landelijke rapportcijfer in 2015 op exact dezelfde vraag als wij stelden was een 7,9.⁷

⁷ <https://www.waarstaatjegemeente.nl>

Tabel 17. Hoe prettig vindt u het om in uw buurt te wonen? Geef dit aan met een rapportcijfer van 1 (zeer onprettig) tot en met 10 (zeer prettig).

Cijfer	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=260)	Percentage (%)	Aantal (N=283)
1	0%	0	0%	0
2	0%	0	0%	1
3	0%	0	0%	0
4	0%	1	0%	0
5	0%	1	0%	0
6	2%	5	3%	8
7	19%	48	15%	43
8	42%	109	45%	126
9	21%	55	25%	71
10	15%	38	10%	28
Weet niet/geen mening	1%	3	2%	6

Meer dan de helft van de respondenten voelt zich altijd veilig in de buurt. De landelijke percentages die KING geeft op precies dezelfde vraag liggen minder positief. Volgens KING voelt 31% van de bevroegde burgers zich altijd veilig in de buurt, 54% meestal, 12% soms wel/soms niet en zowel 1% meestal niet als 1% vrijwel nooit.⁸

Tabel 18. Voelt u zich veilig in uw buurt?

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=260)	Percentage (%)	Aantal (N=283)
Ja, altijd	52%	136	51%	145
Ja, meestal	44%	115	44%	123
Soms wel, soms niet	3%	8	3%	9
Nee, meestal niet	0%	0	0%	1
Nee, (vrijwel) nooit	0%	0	0%	1
Weet niet	0%	1	1%	4

Ruim de helft van de bevroegde deelnemers in de A-projecten geeft ook nog eens aan dat de buurt het afgelopen jaar vooruit is gegaan (2016: 63%, 2017: 52%). In 2015 zegt een hoger percentage (+11%) dat de buurt vooruit is gegaan dan in 2016. Misschien valt dit verschil te verklaren door de komst of de uitbreiding van de tuinen (met ondersteuning van het Oranje Fonds) in 2015. Als de deelnemers weer een jaar later terugkijken op 2016 lijkt er dat jaar minder veranderd dan het jaar ervoor - toen de buurttuin kwam of opgeknapt werd met behulp van de bijdrage van het Oranje Fonds (2015).

Deelnemers konden in de open vraag een toelichting geven op de gerapporteerde verandering van de buurt. 'Meer contact' met buurtbewoners en een 'grotere betrokkenheid' worden vaak genoemd als factoren waardoor de buurt vooruit is gegaan. De respondenten spreken over een grotere betrokkenheid bij elkaar maar ook over een grotere betrokkenheid bij de omgeving. De woonomgeving is prettiger geworden door de komst van 'meer groen'. De deelnemers die aangeven dat de buurt achteruit is gegaan geven vooral 'overlast' als reden, met hondenpoep en criminaliteit (diefstal, drugs dealen) als belangrijkste veroorzakers van overlast.

Tabel 19. Is uw buurt het afgelopen jaar vooruitgegaan, achteruitgegaan of gelijk gebleven? Het gaat hier om de omgang tussen buurtbewoners, de veiligheid, en de staat van de openbare ruimte.

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=260)	Percentage (%)	Aantal (N=283)
Duidelijk vooruitgegaan	25%	66	22%	63
Enigszins vooruitgegaan	38%	99	30%	84
Gelijk gebleven	29%	75	39%	109
Enigszins achteruitgegaan	6%	16	6%	18
Duidelijk achteruitgegaan	0%	0	0%	1
Weet niet	2%	4	3%	8

Al met al geeft de respons van initiatiefnemers en de deelnemers aan dat de A-initiatieven zijn gevestigd in prettige buurten. Het type huizen in de buurt van de A-initiatieven en het rapportcijfer over de buurt uit de Leefbaarometer wijzen op relatief goede buurten (beter dan de initiatieven in B). In deze buurten zetten bewoners vaak groenlocaties op die de weg naar ondersteuning door het Oranje Fonds vinden.

⁸ <https://www.leefbaarometer.nl>

3 De deelnemers: middelbaar, man & vrouw, hoogopgeleid met autochtone achtergrond

We hebben aan de projectleiders gevraagd om in te schatten hoeveel mannen en vrouwen er op de tuin komen. Bij de vragen over wie er meegedaan hebben aan het project vroegen we steeds naar één groep van een paar. Zo vroegen wij de projectleiders een inschatting te maken van het percentage vrouwen dat deelneemt aan de initiatieven. Als de projectleider bijvoorbeeld aangaf dat 40% van de deelnemers vrouw is, nemen wij aan dat zijn/haar inschatting van het percentage mannen ongeveer 60% is.

Bij de deelnemers aan de projecten is de man/vrouw verdeling redelijk gelijk: 50/50 wordt het meest aangekruist. Ook de respondenten in de deelnemersenquête bevestigen dit beeld, al zijn er wel iets meer vrouwen die de enquête hebben ingevuld dan mannen: 56% vrouw en 44% man. Misschien zijn vrouwen wat meer vertegenwoordigd in de iets actievere/ of per email bereikbare groep deelnemers dan mannen. Opvallend is bovendien dat er vijf initiatieven zijn waar alleen mannen aan deelnemen, terwijl er geen initiatieven zijn waar alleen vrouwen deelnemen. De projecten waarvan de penvoerders zeggen dat er enkel mannen deelnemen zijn: 'De groen(t)e buurttuin' in Sittard-Geleen, 'Groen in de buurt' in Groningen, de 'Buurttuin Wageningen' 'Zelfbeheer buitenruimte' in Rotterdam en 'Groene kinderactiviteiten in de Wolstraat' eveneens in Rotterdam.⁹

Tabel 20. Wie hebben het afgelopen jaar meegedaan aan uw project? Dat zijn vrijwilligers, bezoekers en huurders samen.

Vrouw/man	Aantal (N=79)
0% / 100%	5
10% / 90%	7
20% / 80%	10
30% / 70%	4
40% / 60%	10
50% / 50%	16

9 Van de 'Wolstraat' weten we dat de vraag niet helemaal correct is ingevuld. Er doen daar wel vrouwen mee.

Vrouw/man	Aantal (N=79)
60% / 40%	12
70% / 30%	6
80% / 20%	7
90% / 10%	2
100% / 0%	0

De respondenten in de deelnemersenquête zijn hoogopgeleid: bijna twee derde heeft het hoger beroepsonderwijs of een universitaire opleiding afgerond. Een vijfde rondde een opleiding in het middelbaar beroepsonderwijs af.

3.1 Jongeren onder de 15 jaar en ouderen boven de 65 jaar

Uit de respons op de deelnemersenquête komt een gemiddelde leeftijd van de deelnemers van 54 jaar. De A-projecten trekken vooral veel mannen en vrouwen van middelbare leeftijd: 45 jaar en ouder. In 2016 waren 38 deelnemer-respondenten (15%) ouder dan 65 jaar, in 2017 46 respondenten (16%). Bijna een vijfde geeft zelf aan gepensioneerd of met de VUT te zijn.

Om een bredere inschatting te krijgen van de leeftijdsgroepen die gebruik maken van de initiatieven hebben we aan de projectleiders aanvullend gevraagd hoeveel¹⁰ jongeren (15-) en ouderen (65+) er op de tuin komen. Maar weinig projecten mobiliseren jongeren. Meer dan de helft scoort tot 10% jongeren als deelnemers. Bij 17 initiatieven (een vijfde) komen helemaal geen jongeren. Bij 8 initiatieven is de verhouding 15-/15+ 30% om 70%. Bij 10 initiatieven (4+2+3+1) komen er wel veel jongeren (percentage 15- meer dan 60%). Dat zijn grosso modo ook de projecten die gezinnen trekken. De meeste projecten (28+21+10) hebben overwegend individuele deelnemers. De huis-

10 Preciezer gezegd: in welke verhoudingen ouderen en jongeren, mannen en vrouwen, en culturele achtergronden betrokken zijn bij de tuinen.

houdsamenstelling van de respondenten in de deelnemersenquête bevestigt dit: de meeste respondenten leven in een huishouden zonder kinderen: dat wil zeggen 20% zegt alleenstaand te zijn, 35% leeft in een huishouden met twee volwassenen zonder kinderen.

Over de deelname van 65-plussers aan de A-initiatieven: 12 projectleiders rapporteren dat er geen 65-plussers deelnemen. Maar liefst 48 projecten hebben tussen de 10% en de 30% oudere deelnemers. Bij 11 projecten (3+2+3+3) schatten de projectleiders in dat er meer 65-plussers dan 65-minners op de tuin komen.

Tabel 21. Wie hebben het afgelopen jaar meegedaan aan uw project? Dat zijn vrijwilligers, bezoekers en huurders samen.

N= 79	Aantal 15- / 15+	Aantal Gezinnen / niet-gezinnen	65- / 65+ (N= 79)
0% / 100%	17	28	12
10% / 90%	25	21	22
20% / 80%	8	10	12
30% / 70%	8	3	14
40% / 60%	7	4	6
50% / 50%	4	4	2
60% / 40%	4	3	3
70% / 30%	2	2	2
80% / 20%	3	2	3
90% / 10%	1	2	3
100% / 0%	0	0	0

Er zijn steeds rond de tien projecten die het goed lukt om veel jongeren, veel 65-plussers of veel gezinnen te trekken (60% of meer van de deelnemers). Er zijn steeds rond de 60 projecten waar de verdeling over leeftijdsgroepen evenwichtig is. Qua culturele achtergrond is de deelname aan de projecten veel eenduidiger. Dat blijkt in de volgende paragraaf.

3.2 Deelnemers met een migranten- en autochtone achtergrond

Drieëntwintig initiatiefnemers rapporteren een verhouding van 10% deelnemers met een migrantenachtergrond en 90% deelnemers zonder migrantenachtergrond deelnemers. Bijna een derde van de projectleiders (14 initiatieven) rapporteert dat er geen mensen met een migrantenachtergrond deelnemen. De A-projecten trekken vooral autochtone Nederlandse deelnemers.

Tabel 22. Wie hebben het afgelopen jaar meegedaan aan uw project? Dat zijn vrijwilligers, bezoekers en huurders samen.

Met/zonder migrantenachtergrond	Aantal (N=52)
0% / 100%	14
10% / 90%	23
20% / 80%	6
30% / 70%	4
40% / 60%	2
50% / 50%	1
60% / 40%	1
70% / 30%	1
80% / 20%	0
90% / 10%	0
100% / 0%	0

De deelnemers die de enquête invulden bevestigen dit beeld. Veel deelnemers hebben een Nederlandse culturele achtergrond (2016: 94%, 2017: 95%). Twintig deelnemers gaven in 2016 aan een dubbele culturele achtergrond te hebben; in 2017 waren dat er 17. De tweede cultuur naast Nederlands is in die gevallen Indisch, Turks, Hongaars, Duits, Brits of Antilliaans.

Tabel 23. Wat is uw culturele achtergrond? Meerdere antwoorden mogelijk.

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=262)	Percentage (%)	Aantal (N=282)
Nederlands	94%	245	95%	268
Turks	1%	2	1%	2
Marokkaans	0%	1	0%	0
Surinaams	0%	0	0%	0
Antilliaans	2%	4	1%	2
Anders, namelijk:	6%	17	5%	13

Het aantal deelnemers met een migrantenachtergrond dat deelneemt aan de initiatieven is geen afspiegeling van de samenstelling van de buurt. Volgens cijfers van het CBS zijn de bewoners van de buurten waarin de A-initiatieven zitten redelijk multicultureel: 27% van de bewoners heeft een migrantenachtergrond volgens de CBS-definitie.¹¹

Uit voorgaande tabellen kan geconcludeerd worden dat volgens de projectleiders deelnemen aan een groen initiatief beide seksen aanspreekt. Samenvattend lijkt het erop dat veel tuinen die het Oranje Fonds in 2015 in de A-lijn van Groen Verbindt heeft ondersteund, het contact vooral bevorderen tussen individuele volwassenen in de leeftijdscategorie 15-65 jaar met een autochtone achtergrond.

¹¹ Centraal Bureau voor de Statistiek, <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2015/48/kerncijfers-wijken-en-buurten-2015>

4 Deelnemers: actieve en sociale burgers, zonder beperkingen

De deelnemers in de A-initiatieven zijn, een enkele uitzondering daargelaten, actieve sociale burgers zonder beperkingen. Twee derde van de deelnemer-respondenten heeft betaald werk (inclusief ZZP'ers). Qua sociale contacten scoren de deelnemers aan de A-initiatieven hoger dan het landelijk gemiddelde dat KING (voor de bewoners in Nederlandse gemeenten) geeft op dezelfde vraag. Ongeveer vier vijfde van de deelnemers in A geeft aan voldoende contact te hebben met andere mensen. In 2016 gaven 40 deelnemers (15%) aan wel meer contact te willen hebben met andere mensen, in 2017 46 deelnemers (16%). Dit percentage ligt bij de burgers in het KING bestand hoger, namelijk op 22%.¹²

Tabel 24. Vindt u dat u voldoende contacten heeft met andere mensen?

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=271)	Percentage (%)	Aantal (N=293)
Ja, zeker	82%	221	82%	239
Ja, maar ik zou wel wat meer willen	15%	40	16%	46
Nee, te weinig	3%	7	2%	5
Wil ik niet zeggen / weet niet	1%	3	1%	3

Deelnemers van A-initiatieven zijn bovendien ook elders actief en/of vrijwilliger. Een derde van de respondenten in 2016 en een kwart in 2017 geeft aan *naast* de tuin/groenactiviteiten ook elders vrijwilligerswerk te doen in zorg en/of welzijn. Nog een derde geeft aan actief te zijn bij een overige (vrijtijds)vereniging of buurtvereniging. Een kwart van de respondenten is (naast de tuin) actief als vrijwilliger in natuurbeheer, milieu- of natuureducatie.

Tabel 25. Aan welke onderstaande verenigingen/activiteiten heeft u -naast uw tuin/groen activiteiten- het afgelopen jaar ook deelgenomen?

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=267)	Percentage (%)	Aantal (N=288)
Sport	55%	148	53%	152
Gezelligheidsvereniging	21%	55	21%	60
Religieuze of maatschappelijke vereniging	19%	51	19%	56
Overige (vrijtijds)vereniging / buurtvereniging	30%	79	33%	96
Vrijwilligerswerk in zorg/welzijn	32%	86	25%	71
Vrijwilligerswerk in natuurbeheer, milieu- of natuureducatie	24%	64	27%	79
Anders, namelijk	14%	38	16%	46
Ik ben niet actief (geweest)	7%	19	9%	26

4.1 Vooral voor mensen zonder belemmeringen

Om een beeld te krijgen van de kwetsbaarheid en de belemmeringen bij deelnemers die bij de A-initiatieven komen, hebben we de projectleiders en de deelnemers aanvullend bevraagd. Aan de projectleiders hebben we gevraagd te schatten hoeveel mensen met en zonder beperkingen er op de tuin komen. Meer dan de helft (53) van de 79 projecten scoort tot maximaal 10% deelnemers met een beperking. Bijna een derde (25) van de initiatiefnemers rapporteert dat er helemaal geen mensen met een beperking deelnemen aan het initiatief. Bij twee projecten ('Participeren met een tuinproject' in Haarlem en 'Moestuin tot Moes' in Amsterdam) ligt de verhouding met en zonder beperkingen op 80% / 20%. Het project dat enkel deelnemers met een beperking rapporteert is 'Iedereen is welkom' in Hilversum.

¹² <https://www.waarstaatjegemeente.nl>

Tabel 26. Wie hebben het afgelopen jaar meegedaan aan uw project? Dat zijn vrijwilligers, bezoekers en huurders samen.

Met / Zonder beperking	Aantal (N=79)
0% / 100%	25
10% / 90%	28
20% / 80%	9
30% / 70%	7
40% / 60%	4
50% / 50%	3
60% / 40%	0
70% / 30%	0
80% / 20%	2
90% / 10%	0
100% / 0%	1

Deelnemers over hun eigen belemmeringen: heel af en toe beperkte financiën

In de deelnemersenquête vragen we de deelnemers zelf om aan te geven in hoeverre zij belemmeringen in het meedoen aan de samenleving ervaren. De deelnemers vinken de opties 'matige' en 'ernstige' belemmeringen in de genoemde domeinen zeer zelden aan. Ze geven soms aan een lichte belemmering te ervaren. Financiën is door de respondenten nog het vaakst aangevinkt als (lichte) belemmering: 15% van de deelnemers die deze vraag beantwoorden in 2016 en 14% in 2017 geven aan niet helemaal mee te kunnen doen aan het maatschappelijke leven doordat zij een laag inkomen hebben. In de KING-gemeenten ligt het percentage burgers dat deze omschrijving over zichzelf aankruist op 14%, vergelijkbaar dus. Ook algemene lichamelijke gezondheid en lichamelijke beperkingen (moeite met bewegen) worden soms aangevinkt als lichte belemmering, respectievelijk 13% en 12% in 2016 en 14% en 11% in 2017. In het landelijk gemiddelde dat KING geeft zijn deze percentages hoger, respectievelijk 16% en 17%.¹³

In april 2016 heeft onze toenmalige stagiair Lisa Wilderink (Universiteit Utrecht) bij vier A-projecten in Amsterdam, Leiden, Utrecht en Zwolle deze zelfde vragen voorgelegd aan buurtbewoners die geen deelnemer zijn in het initiatief. Wilderink verwerkte de resultaten van dit onderzoek in haar masterthesis. De 111 buurtbewoner-respondenten die niet deelnemen aan een A-project scoren hoger op de belemmeringen-participatie-schaal dan de 280 deelnemers die dat wel deden. De Groen Verbindt-deelnemers in A hebben minder (vaak) last van belemmeringen dan de niet-deelnemers/gemiddelde buurtbewoner: zij zijn wat gezonder, hebben minder (vaak) last van taalbarrières en/of het gevoel er niet bij te horen (Wilderink, 2016). Dit komt overeen met onderzoek van Dirk Postma naar groen als middel om mensen in de buurt samen te brengen. Postma - lector Welzijn Nieuwe Stijl aan NHL en Stenden - stelt dat bij buurttuinen en andere groene sociale initiatieven het gevaar van 'soort zoekt soort' op de loer ligt. Volgens hem is dit type initiatieven vaak niet inclusief. Hij concludeert dat burgerinitiatieven die weliswaar aan alle eisen van openheid en inclusie voldoen, - vanwege de homogeniteit in de kerngroep van initiatiefnemers - exclusie en segregatie soms in de hand werken (Postma, 2014).

Tabel 27. Het kan zijn dat u door omstandigheden zoals ziekte of arbeidsongeschiktheid niet helemaal mee kan doen aan het maatschappelijk leven. Kunt u aangeven hoe de volgende zaken u beperken om mee te doen met de maatschappij?

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal	Percentage (%)	Aantal
a. Algemene lichamelijke gezondheid	N=263		N=279	
Geen belemmering	80%	211	77%	216
Lichte belemmering	13%	33	14%	38
Matige belemmering	5%	14	6%	16
Ernstige belemmering	2%	5	3%	9

¹³ <https://www.waarstaatjegemeente.nl>

Tabel 27. Het kan zijn dat u door omstandigheden zoals ziekte of arbeidsongeschiktheid niet helemaal mee kan doen aan het maatschappelijk leven. Kunt u aangeven hoe de volgende zaken u beperken om mee te doen met de maatschappij?

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal	Percentage (%)	Aantal
b. Lichamelijke beperkingen (moeite met bewegen)		N=259		N=279
Geen belemmering	81%	210	79%	221
Lichte belemmering	12%	31	11%	30
Matige belemmering	5%	13	8%	22
Ernstige belemmering	2%	5	2%	6
c. Geestelijke gezondheid		N=262		N=279
Geen belemmering	89%	233	90%	252
Lichte belemmering	5%	13	4%	11
Matige belemmering	3%	9	3%	9
Ernstige belemmering	3%	7	3%	7
d. Taal/cultuur		N=257		N=275
Geen belemmering	93%	238	97%	267
Lichte belemmering	5%	14	2%	5
Matige belemmering	2%	4	1%	3
Ernstige belemmering	0%	1	0%	0
e. Financiën (laag inkomen)		N=260		N=277
Geen belemmering	78%	203	81%	223
Lichte belemmering	15%	39	14%	38
Matige belemmering	5%	12	5%	13
Ernstige belemmering	2%	6	1%	3
f. Gevoel 'er niet bij te horen' / 'niet thuis te voelen'		N=256		N=277
Geen belemmering	88%	226	90%	249
Lichte belemmering	9%	22	7%	20
Matige belemmering	2%	5	3%	7
Ernstige belemmering	1%	3	0%	1

5 Succes van de initiatieven

5.1 Succes volgens de projectleiders/initiatiefnemers

De initiatiefnemers geven aan dat er veel dingen goed zijn gegaan binnen de projecten. In de open vragen komen positieve geluiden naar voren over onder andere de samenwerking, het bereiken van doelstellingen en het aantal deelnemers. Ook gingen er dingen minder goed binnen het project en zijn er leermomenten geweest voor de initiatieven. In de volgende paragrafen worden zowel de positieve als minder positieve ervaringen van de initiatiefnemers beschreven.

Wat ging er goed? Respons op open vraag

De projecten zijn van de grond gekomen en daar is menig initiatiefnemer tevreden over. Bijna een kwart van de initiatiefnemers die de vragenlijst invulden laten zich in de respons positief uit over de opstartfase. Een initiatief is dankzij de Albert Heijn moestuintjes goed van start gegaan. Ook zijn er veel positieve geluiden over de samenwerking, vooral met andere organisaties als kinderopvang en verzorgingstehuizen. Een derde van de initiatiefnemers gaf aan dat de samenwerking goed ging. Er is één initiatiefnemer die de samenwerking met de gemeente als zeer positief heeft ervaren. Daarnaast levert samen bezig zijn met het groene project volgens de initiatiefnemers veel op voor buurtbewoners en deelnemers:

“Kinderen, volwassen vrijwilligers en ouderen zijn naar elkaar gegroeid door samen te werken in en met het groen.”

Ruim een tiende van de initiatiefnemers geeft aan tevreden te zijn met het aantal deelnemers aan de projecten. Buurtbewoners zijn enthousiast en er komen steeds meer mensen een kijkje nemen. Volgens de initiatiefnemers is het groene project een ontmoetingsplek voor de buurt geworden waar bewoners op een ongedwongen manier kennis met elkaar kunnen maken:

“Sociale contacten zijn sterk verbeterd. Gezelligheid onder elkaar, ongedwongen sfeer, samen een bakkie doen. Alles ging geweldig goed.”

De initiatieven organiseren activiteiten als klusdagen en kindervermaak. Het organiseren van activiteiten blijkt een geschikte manier te zijn om deelnemers aan te trekken. Initiatiefnemers geven aan dat deze groene activiteiten ontmoeting stimuleren, wat een belangrijk doel is van het Groen Verbindt programma.

“Plek fungeert als een informele ontmoetingsplek in de buurt, waar mensen elkaar ontmoeten en zorg delen.”

Enkele initiatiefnemers noemen ook het ontvangen van financiële bijdragen als een positief punt. Initiatieven hebben financiële subsidies ontvangen en geven aan ook met kleine bedragen al op een creatieve manier veel bereikt te hebben.

Wat ging er minder goed? Respons op open vraag

Vijf initiatiefnemers spreken over vandalisme bij het Groen Verbindt project. Er is sprake van kleine vernielingen maar ook ernstigere delicten als het opblazen van een tafeltennistafel komen voor. De initiatiefnemers beschrijven de vernielingen in de verleden tijd, waaruit afgeleid kan worden dat vandalisme nu niet meer voorkomt:

“Er was vandalisme in de tuin in het najaar die nu tot stand lijkt te zijn gebracht met inzet van deelnemers en politie.”

Ondanks positieve geluiden over het aantal deelnemers geeft een derde van de initiatiefnemers aan minder tevreden te zijn met het aantal deelnemers. Het blijkt lastig om mensen te mobiliseren iets bij te dragen aan het groene project en daarna ook de vrijwilligers te behouden. Continuïteit van de bezetting is iets wat nagestreefd wordt maar lastig blijkt te zijn. Niet alleen is het volgens de initiatiefnemers lastig voldoende

vrijwilligers te werven en te behouden, ook zou de betrokkenheid van de buurt groter kunnen zijn. Initiatiefnemers merken op dat het vooral moeilijk is oudere en allochtone buurtbewoners te bereiken.

“Ik had gehoopt dat meer ouderen zich zouden betrekken bij het project, maar dat was heel sporadisch.”

Planning is ook een punt van aandacht bij de initiatieven. De initiatiefnemers geven aan dat er nog geen structuur is binnen het project en dat ze te veel tegelijkertijd willen doen. Kennis van het tuinieren is niet altijd zo snel opgenomen als verwacht en daardoor kan het groene project vertraging oplopen.

“Mensen die tuinieren zijn niet altijd goed in plannen en organisatie.”

Er zijn altijd buurtbewoners die niet willen deelnemen aan het project. Bij een klein aantal initiatiefnemers wordt zelfs weerstand vanuit de buurt ervaren. Op de vraag wat er minder goed ging in het project antwoordt een initiatiefnemer:

“Een brug slaan naar ‘de oude garde’ in de wijk. We worden nog steeds argwanend bekeken en als hippies beschouwd.”

5.2 Succes langs de meetlat van de doelstellingen van Groen verbindt

We hebben de projectleiders/initiatiefnemers stellingen voorgelegd over de invloed van het initiatief op sociale cohesie, sociaal contact en leefbaarheid in de buurt. Een aantal stellingen gaat over de invloed van het initiatief op de directe deelnemers: hun geluk, hun gezondheid, hun eenzaamheid en dergelijke. De andere stellingen gaan over de invloed van het initiatief op de buurt(bewoners): de tevredenheid met de buurt, de overlast in de buurt et cetera. De initiatiefnemers hebben over het algemeen veel vertrouwen

in de werking van hun initiatief. Stellingen die gaan over de invloed van het initiatief op directe deelnemers zijn vaker positief beantwoord dan stellingen die gaan over de invloed van het initiatief op de buurt. Bij de stellingen over de invloed van het initiatief op de buurt werd vaker gekozen voor de antwoordcategorie ‘weet niet’. Bij degenen die zowel in 2016 als in 2017 de enquête invulden, daalt het aantal ‘weet niet’s: initiatiefnemers lijken steeds meer feeling te krijgen met de buurt.

De initiatiefnemers zijn het, van alle stellingen, het vaakst eens met de stelling ‘Mijn project heeft de directe deelnemers gelukkiger gemaakt’ (93% mee eens of helemaal mee eens). Ook zijn de initiatiefnemers het vaak eens met de stelling ‘Door mijn project is de buurt vooruitgegaan’ (88%). Bijna net zo vaak zijn de initiatiefnemers het eens met de stelling ‘Door mijn project zijn directe deelnemers tevredener met hun eigen buurt’ (86%).

De meerderheid van de initiatiefnemers (79%) is het niet eens met de stelling ‘Mijn project heeft vooral iets betekend voor de directe deelnemers, maar weinig voor de buurt in z’n geheel’. Zestien initiatiefnemers (20%) zijn het wel eens met de stelling.

Tabel 28. ‘Mijn project heeft vooral iets betekend voor de directe deelnemers, maar weinig voor de buurt in z’n geheel.’

			2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	1%	1	6%	2	3%	1
Mee eens	19%	15	14%	5	17%	6
Mee oneens	52%	41	58%	21	53%	19
Helemaal mee oneens	27%	21	19%	7	28%	10
Weet niet	1%	1	3%	1	0%	0

Geluk, eenzaamheid en onderlinge hulp

Maar liefst 73 initiatiefnemers (93%) rapporteren dat hun project de directe deelnemers gelukkiger heeft gemaakt. Met de stelling 'Mijn project heeft de buurt gelukkiger gemaakt' is driekwart (60 initiatiefnemers) het eens. Dit is nog steeds een hoog percentage. Veertien initiatiefnemers geven aan niet te weten of het project de buurt gelukkiger heeft gemaakt (18%).

Tabel 29. 'Mijn project heeft de directe deelnemers gelukkiger gemaakt.'

			2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	37%	29	44%	16	36%	13
Mee eens	56%	44	44%	16	56%	20
Mee oneens	0%	0	0%	0	0%	0
Helemaal mee oneens	0%	0	0%	0	0%	0
Weet niet	8%	6	11%	4	8%	3

Tabel 30. 'Mijn project heeft de buurt gelukkiger gemaakt.'

			2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	9%	7	17%	6	6%	2
Mee eens	67%	53	53%	19	67%	24
Mee oneens	6%	5	3%	1	8%	3
Helemaal mee oneens	0%	0	0%	0	0%	0
Weet niet	18%	14	28%	10	19%	7

Vierenvijftig initiatiefnemers (58%) zijn het eens met de stelling 'Door mijn project is de eenzaamheid van de deelnemers verminderd'. Het percentage initiatiefnemers dat denkt dat de eenzaamheid in de buurt is verminderd ligt lager (42%). Eenendertig initiatiefnemers (39%) kunnen niet inschatten of hun project de eenzaamheid in de buurt

heeft verminderd. Met de stelling 'Door mijn project is de eenzaamheid van de deelnemers verminderd' zijn van de dubbele invullers twee initiatiefnemers minder in 2017 het eens dan in 2016.

Tabel 31. 'Door mijn project is de eenzaamheid van de deelnemers verminderd.'

			2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	10%	9	19%	7	11%	4
Mee eens	48%	45	56%	20	58%	21
Mee oneens	7%	6	3%	1	6%	2
Helemaal mee oneens	1%	1	0%	0	3%	1
Weet niet	19%	18	22%	8	22%	8

Tabel 32. 'Door mijn project is de eenzaamheid in de buurt verminderd.'

			2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	1%	1	3%	1	3%	1
Mee eens	41%	32	47%	17	44%	16
Mee oneens	18%	14	8%	3	17%	6
Helemaal mee oneens	1%	1	0%	0	3%	1
Weet niet	39%	31	42%	15	33%	12

Veel initiatiefnemers (79%) geven aan dat door het contact in het project de deelnemers elkaar nu ook op andere vlakken/momenten helpen. Zesenvijftig initiatiefnemers (71%) zijn het eens met de stelling 'Door het contact in mijn project staan buurtbewoners nu meer voor elkaar klaar'. Zeventien initiatiefnemers (22%) kunnen niet inschatten of buurtbewoners nu meer voor elkaar klaar staan door het contact in het project.

Met de stelling 'Door het contact in mijn project staan buurtbewoners nu meer voor elkaar klaar' zijn twee meer initiatiefnemers in 2017 het eens dan in 2016.

Tabel 33. 'Door het contact in mijn project helpen de deelnemers elkaar nu ook op andere vlakken/momenten.'

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	17%	13	25%	9
Mee eens	62%	49	64%	22
Mee oneens	8%	6	0%	0
Helemaal mee oneens	0%	0	0%	0
Weet niet	14%	11	14%	5

Tabel 34. 'Door het contact in mijn project staan buurtbewoners nu meer voor elkaar klaar.'

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	8%	6	11%	4
Mee eens	63%	50	61%	22
Mee oneens	8%	6	0%	0
Helemaal mee oneens	0%	0	0%	0
Weet niet	22%	17	28%	10

Stellingen over schoon, veilig en betrokkenheid in de buurt

Hoewel 'veiligheid en uitstraling van de buurt bevorderen' niet hoog op de doelenlijst van de initiatieven staat, vinden 31 initiatiefnemers (39%) wel dat hun project iets betekent in het kader van overlastbestrijding. Zevenentwintig initiatiefnemers (34%) weten niet of de overlast in de buurt is verminderd door het project. Rond een kwart van de initiatiefnemers (26%) vindt dat het project geen of nauwelijks invloed heeft op veiligheid en properheid in de buurt.

Tabel 35. 'Mijn project heeft de overlast in de buurt verminderd.'

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	5%	4	6%	2
Mee eens	34%	27	33%	12
Mee oneens	25%	20	19%	7
Helemaal mee oneens	1%	1	0%	0
Weet niet	34%	27	42%	15

Tabel 36. 'Door mijn project is de buurt schoner geworden.'

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	9%	7	17%	6
Mee eens	46%	36	42%	15
Mee oneens	23%	18	11%	4
Helemaal mee oneens	1%	1	0%	0
Weet niet	22%	17	31%	11

Een overgrote meerderheid van de initiatiefnemers (79%) geeft aan dat door het project de buurtbewoners nu meer dan voorheen betrokken zijn bij hun leefomgeving.

Tabel 37. 'Door mijn project zijn de buurtbewoners nu meer dan voorheen betrokken bij hun leefomgeving.'

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	11%	9	17%	6
Mee eens	68%	54	72%	26
Mee oneens	4%	3	3%	1
Helemaal mee oneens	0%	0	0%	0
Weet niet	17%	13	9%	3

Tabel 38. 'Door mijn project gaat de buurt nu op een prettige manier met elkaar om.'

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	5%	4	6%	2
Mee eens	63%	50	56%	20
Mee oneens	8%	6	3%	1
Helemaal mee oneens	0%	0	0%	0
Weet niet	24%	19	39%	13

Achtenzestig initiatiefnemers (86%) zijn het eens met de stelling 'Door mijn project zijn directe deelnemers tevredener met hun eigen buurt'. Zeventig initiatiefnemers (88%) zijn van mening dat de buurt door het project vooruit is gegaan. Dit is opvallend omdat initiatiefnemers in de vragenlijst aangaven dat de uitstraling van de buurt bevorderen geen belangrijke motivatie is om het initiatief in de buurt te hebben.

Tabel 39. 'Door mijn project zijn directe deelnemers tevredener met hun eigen buurt.'

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	19%	15	39%	14
Mee eens	67%	53	58%	21
Mee oneens	1%	1	0%	0
Helemaal mee oneens	0%	0	0%	0
Weet niet	13%	10	3%	1

Tabel 40. 'Door mijn project is de buurt vooruitgegaan.'

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Helemaal mee eens	25%	20	22%	8
Mee eens	63%	50	64%	23
Mee oneens	0%	0	0%	0
Helemaal mee oneens	0%	0	14%	5
Weet niet	11%	9	0%	0

De projectleiders die de vragenlijsten in 2016 én 2017 hebben ingevuld, rapporteren de meeste vooruitgang bij de stellingen 'Mijn project heeft de overlast in de buurt vermindert' en 'Door mijn project is de buurt vooruitgegaan'. Met deze stellingen waren in 2017 drie initiatieven meer dan in 2016 het eens. Met de stelling 'Door mijn project zijn directe deelnemers tevredener met hun eigen buurt' zijn van de dubbele invullers twee projectleiders minder in 2017 het eens dan in 2016.

De over het algemeen positieve inschatting van initiatiefnemers over de invloed van het project op de buurt en op de directe deelnemers is niet heel verrassend. Zoals socioloog Justus Uitermark (2012, 2014) heeft betoogd, levert het enquêteren of interviewen van direct betrokken heel vaak conclusies van 'believers' op. Zij die het project opstarten geloven in de positieve werking ervan. In deze paragraaf is het dan ook interessanter om te kijken naar de thema's waar de initiatiefnemers het vaakst en het minst vaak invloed bespeuren. Geluk van de directe deelnemers, uitstraling van de buurt en tevredenheid van de directe deelnemers met hun eigen buurt staan het hoogst. Op invloed op eenzaamheid in de buurt en op de omgang met elkaar in de buurt scoren de believers veel minder hoog.

5.3 Bereikt resultaat vergeleken met intenties

Opvallend is dat stellingen die gaan over sociale betrokkenheid en ontmoeting/kennismaking bevorderen als 'Door mijn project gaat de buurt nu op een prettige manier met elkaar om' en 'Door het contact in mijn project staan buurtbewoners nu meer voor elkaar klaar' niet het meest positief worden beantwoord. Dat is opmerkelijk omdat de initiatiefnemers sociale betrokkenheid bevorderen hoog op de intentielijst hadden staan (zie paragraaf 2.1) en omdat zij in dezelfde vragenlijst aangeven op deze doelen ook het meest te bereiken.

Bereikte doelen volgens initiatiefnemers

De initiatiefnemers die in 2016 en 2017 de vragenlijst invulden geven aan in 2016 niet veel meer te hebben bereikt dan in 2015. Op de doelen 'gezondheid/buitenactiviteit bevorderen' en 'ontmoeting/kennismaking bevorderen' geven de initiatiefnemers zelfs minder vaak aan iets bereikt te hebben.

Tabel 41. Op welk doel heeft uw project volgens u het afgelopen jaar iets bereikt?

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=79)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Gezondheid/buitenactiviteit bevorderen				
Heel veel bereikt	15%	12	11%	4
Veel bereikt	48%	38	61%	22
Neutraal	30%	24	22%	8
Weinig bereikt	5%	4	3%	1
Niets bereikt	1%	1	3%	1
Ontmoeting/kennismaking bevorderen				
Heel veel bereikt	30%	24	36%	13
Veel bereikt	57%	45	56%	20
Neutraal	10%	8	6%	2
Weinig bereikt	1%	1	3%	1
Niets bereikt	1%	1	0%	0

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=36)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Sociale betrokkenheid bij elkaar bevorderen				
Heel veel bereikt	32%	25	36%	13
Veel bereikt	56%	44	47%	17
Neutraal	10%	8	17%	6
Weinig bereikt	1%	1	0%	0
Niets bereikt	1%	1	0%	0
Groen/natuur bevorderen				
Heel veel bereikt	22%	17	22%	8
Veel bereikt	60%	47	56%	20
Neutraal	15%	12	22%	8
Weinig bereikt	3%	2	0%	0
Niets bereikt	1%	1	0%	0
Veiligheid in de buurt bevorderen				
Heel veel bereikt	6%	5	6%	2
Veel bereikt	9%	7	17%	6
Neutraal	61%	48	58%	21
Weinig bereikt	14%	11	14%	5
Niets bereikt	10%	8	6%	2
De uitstraling van de buurt bevorderen				
Heel veel bereikt	22%	17	20%	7
Veel bereikt	42%	33	37%	13
Neutraal	28%	22	34%	12
Weinig bereikt	8%	6	9%	3
Niets bereikt	1%	1	0%	0

5.4 Deelnemers aan het woord over de resultaten

Bevestigen de geënquêteerde deelnemers de inschattingen van de projectleiders?

Deelnemers is gevraagd in hoeverre zij het eens zijn met stellingen die gaan over veranderingen in het afgelopen jaar. Deze stellingen gaan over henzelf en hun woonomgeving. Vooral de stellingen over nieuwe mensen leren kennen in de buurt en meer te weten komen over groen en natuur worden positief beantwoord. 86% van de respondenten in 2016 geeft aan het afgelopen jaar nieuwe mensen te hebben leren kennen in de buurt, 85% in 2017. Veel deelnemers zijn in het afgelopen jaar meer te weten gekomen over groen en natuur, namelijk 83% in 2016 en 80% in 2017.

Met de stelling 'Sinds het afgelopen jaar durf ik meer mensen om hulp te vragen' zijn de deelnemers het minder vaak eens. We kunnen daaruit concluderen dat het de A-initiatieven wel lukt om nieuwe contacten te bewerkstelligen, maar dat die ontmoetingen in veel mindere mate leiden tot onderlinge hulp.

Tevens is er gevraagd wat de deelname aan de tuin/groenlocatie heeft bijgedragen aan de zelf gerapporteerde veranderingen. Dit is per stelling gevraagd aan de respondenten die bij de vorige vraag 'helemaal waar' of 'een beetje waar' selecteerden. Over het algemeen geven de deelnemers aan dat hun deelname veel of een beetje heeft bijgedragen aan de veranderingen.

Tabel 42. Reageer op de volgende stellingen:

	2016		2017		Heeft deelname aan het project bijgedragen?
	Percentage (%)	Aantal	Percentage (%)	Aantal	
a. 'Ik ben me het afgelopen jaar gezonder gaan voelen.'		N = 267		N = 288	87% ¹⁴ : Ja, mede door project.
Helemaal waar	20%	54	18%	51	
Een beetje waar	35%	94	36%	103	
Niet waar	35%	94	40%	115	
Weet niet	9%	25	7%	19	
b. 'Ik ben het afgelopen jaar meer buiten geweest.'		N = 267		N = 288	96%: Ja, mede door project.
Helemaal waar	42%	112	36%	103	
Een beetje waar	32%	84	33%	96	
Niet waar	21%	56	25%	71	
Weet niet	6%	15	6%	18	
c. 'Ik heb het afgelopen jaar nieuwe mensen leren kennen in de buurt'		N = 253		N = 279	96%: Ja, mede door project.
Helemaal waar	55%	139	45%	126	
Een beetje waar	31%	78	40%	112	
Niet waar	12%	30	12%	33	
Weet niet	2%	6	3%	8	
d. 'Sinds het afgelopen jaar durf ik meer mensen om hulp te vragen.'		N = 267		N = 288	94%: Ja, mede door project.
Helemaal waar	18%	48	14%	39	
Een beetje waar	32%	85	31%	89	
Niet waar	41%	110	42%	121	
Weet niet	9%	24	14%	39	

¹⁴ Van totaal "Helemaal waar + Een beetje waar" geeft 87% aan dat deelname aan het project aan dit resultaat heeft bijgedragen. De rest van de percentages in deze kolom is ook op deze logica gebaseerd. De totalen zijn dus steeds anders.

	2016		2017		Heeft deelname aan het project bijgedragen?
	Percentage (%)	Aantal	Percentage (%)	Aantal	
e. 'Sinds het afgelopen jaar sta ik eerder voor andere mensen klaar.'		N = 267		N = 288	94%: Ja, mede door project.
Helemaal waar	20%	54	18%	53	
Een beetje waar	42%	112	37%	105	
Niet waar	33%	87	33%	95	
Weet niet	5%	14	12%	35	
f. 'Ik voel me het afgelopen jaar veiliger op straat.'		N = 253		N = 279	94%: Ja, mede door project.
Helemaal waar	16%	41	15%	43	
Een beetje waar	25%	63	26%	72	
Niet waar	48%	122	45%	125	
Weet niet	11%	27	14%	39	
g. 'Ik vind mijn woon-omgeving er veel leuker uitzien het afgelopen jaar.'		N = 253		N = 279	86%: Ja, mede door project.
Helemaal waar	36%	92			
Een beetje waar	37%	94	33%	93	
Niet waar	21%	54	36%	100	
Weet niet	5%	13	25%	69	
h. 'Ik ben het afgelopen jaar meer te weten gekomen over groen en natuur.'		N = 267		N = 288	98%: Ja, mede door project.
Helemaal waar	39%	103	38%	109	
Een beetje waar	44%	117	42%	121	
Niet waar	14%	38	16%	47	
Weet niet	3%	9	4%	11	

	2016		2017		Heeft deelname aan het project bijgedragen?
	Percentage (%)	Aantal	Percentage (%)	Aantal	
i. 'Ik ben het afgelopen jaar gelukkiger geworden.'		N = 267		N = 288	91%: Ja, mede door project.
Helemaal waar	19%	51	18%	51	
Een beetje waar	46%	123	46%	132	
Niet waar	27%	71	28%	80	
Weet niet	8%	22	9%	25	

Concluderend

De projectleiders gaven als belangrijkste motivaties voor de projecten: 'sociale betrokkenheid bij elkaar bevorderen' en 'ontmoeting/kennismaking bevorderen'. Volgens de deelnemers die aan de projecten meedoen lukt het tweede beter dan het eerste.

Veel deelnemer-respondenten geven aan dat ze het afgelopen jaar meer buiten zijn geweest en dat ze zich gezonder zijn gaan voelen. Zij zeggen ook dat dat komt door deelname aan het project. Bij de projectleiders staan gezondheid en buiten activiteit bevorderen niet op een hoge plaats (nummer 5 en 6).

Over het algemeen scoren de deelnemers die naar eigen zeggen vooruitgang hebben geboekt in het afgelopen jaar op het gebied van gezondheid, geluk, woonomgeving, sociaal contact, hulp vragen of hulp bieden ('helemaal waar' en 'een beetje waar'-zeggers) ontzettend hoog op de vraag of dat mede door het project bewerkstelligd is. Zij zijn echt enthousiast. Maar liefst 86% tot 98% van deze positief gestemden ziet de tuin/het groen als een belangrijke sleutel tot de vooruitgang. Ook hier zou natuurlijk weer het werk van Justus Uitermark aangehaald kunnen worden: door mensen te bevragen die zelf actief meedoen aan de A-projecten is een positief, misschien zelfs meer dan rooskleurig onderzoeksresultaat verkregen. Maar in dit geval zijn het wel heel veel deelnemers die de vooruitgang ook nog eens 'mede aan het project toeschrijven', ook na een moment van reflectie in de getrapte vraag. Het percentage deelnemers dat positief is en invloed van het project bespeurt, gaat de gebruikelijke 80% believers ruim te boven.

6 Samenwerking met externen en geleerde lessen

De projecten van bewonersverenigingen vrijwilligersorganisaties en welzijnsinstellingen werken vaak samen met andere organisaties. Dit zijn in veel gevallen (deel) gemeenten (51 initiatieven). Ook werken de A-projecten vaak samen met een andere bewonersvereniging (40 initiatieven). Negenentwintig A-projecten werken samen met vrijwilligersorganisaties in natuurbeheer, milieu- of natuureducatie. De samenwerking is door de initiatiefnemers bijna altijd als positief ervaren. Twee initiatiefnemers geven aan niet samen te werken met andere organisaties.

Tabel 43. Met welk type organisaties werkt u in het project samen?

Type organisaties	Percentage (%)	Aantal (N=78)
(deel)Gemeente	65%	51
Professionele zorgorganisatie(s)	27%	21
Professionele Welzijnsinstelling(en)	27%	21
Professionele organisatie voor natuurbeheer, milieu- of natuureducatie	21%	16
Sportvereniging(en)	4%	3
Ondernemersvereniging	1%	1
Bewonersinitiatief / Bewonersvereniging	51%	40
Zelforganisatie van migranten	3%	2
Vrijwilligersorganisatie in zorg of welzijn	18%	14
Vrijwilligersorganisatie in natuurbeheer, milieu- of natuureducatie	37%	29
Religieuze organisatie	5%	4
School	32%	25
Tuinvereniging	1%	1
Woningcorporatie	3%	2
Anders, namelijk:	10%	8
Wij werken niet samen met andere organisaties	3%	2

In 2017 beoordeelden de 'dubbelinvullers' de samenwerking nog positiever dan in 2016. In 2016 gaven vier initiatiefnemers aan dat de samenwerking 'redelijk' verliep, in 2017 nog maar één.

Tabel 44. Hoe is de samenwerking met andere organisaties verlopen het afgelopen kalenderjaar?

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=36)	Percentage (%)	Aantal (N=36)
Goed	70%	25	67%	24
Voldoende	22%	8	22%	8
Redelijk	4%	1	11%	4
Matig	1%	0	0%	0
Slecht	0%	0	0%	0
Weet niet	3%	1	0%	0

Ook uit de antwoorden van de initiatiefnemers op de vraag naar welke lessen er geleerd zijn blijkt dat de samenwerking met andere organisaties goed verloopt. Wel geven de initiatiefnemers aan dat samenwerken met de gemeente tijdrovend is. De geleerde les is dat aanvragen tijdig moeten worden ingediend bij de gemeente.

6.1 Welke lessen zijn er geleerd?

Doorzetten en moed blijven houden zijn vaak genoemde tips als wij vragen naar de lessen die de A-projecten geleerd hebben. Volgens de initiatiefnemers is het belangrijk kleine successen te vieren ook wanneer de projecten zich gestaag ontwikkelen. Buurtbewoners moeten uitgenodigd blijven worden om continuïteit in het aantal deelnemers te houden. Een les van de initiatiefnemers is dat je ondanks tegenslagen moet blijven volhouden.

“Volharden en samen de schouders eronder zetten, en bij diefstal je niet laten kisten, maar gewoon terug planten, de aanhouder wint.”

Duidelijke communicatie blijkt belangrijk te zijn. Projectleiders hebben geleerd dat het helder maken van verwachtingen en duidelijke communicatie tussen bestuur en vrijwilligers van belang is. Zeker als de locatie gebruikt wordt door verschillende gebruikers, moeten duidelijke afspraken worden gemaakt.

“Omdat de tuin door meerdere doelgroepen wordt gebruikt is het belangrijk afspraken goed op elkaar af te stemmen.”

Initiatiefnemers geven aan dat zij hebben geleerd dat het belangrijk is om diverse activiteiten te (blijven) organiseren. Niet alleen voor de directe deelnemers, maar ook voor de gehele buurt. Door het organiseren van activiteiten nodig je mensen uit een kijkje te nemen bij het project en een bijdrage te leveren.

“Een buurtproject bevordert de samenhang in de buurt tussen de verschillende groepen bewoners. Het is wel belangrijk om regelmatig activiteiten te organiseren in de buurt om de groepen bewoners te blijven prikkelen.”

Regelmatige aanwezigheid en structuur zijn van belang om het project draaiende te houden. Er is volgens de initiatiefnemers organisatiekracht nodig om een goede planning te maken. Een tip van een initiatiefnemer is om op vaste momenten af te spreken om samen aan het werk te gaan, zodat je samen keuzes kunt maken als dat nodig is.

“Je moet steeds keuzes maken en daarvoor is het belangrijk dat je elkaar regelmatig ziet. Niet alleen de kerngroep, maar ook andere betrokkenen. Daarom is het handig als er meer structuur zit in de tijden dat we met elkaar bezig gaan.”

Tot slot is het volgens de initiatiefnemers belangrijk waardering te uiten. Het is belangrijk te beseffen dat sommige mensen op de achtergrond willen meewerken aan het project en sommige mensen echt de handen uit mouwen willen steken. Iedereen draagt op zijn manier bij en het is een belangrijke les om dit te waarderen.

“Laat iedereen in zijn waarde en op tijd een schouderklopje geven. Daardoor voelen mensen zich op hun plaats. Ons motto is, tis altijd goe.”

7 Conclusies in highlights

De 103 A-projecten binnen Groen Verbindt hebben heel wat teweeggebracht: het enthousiasme van direct betrokkenen over de resultaten is groot. Vanzelfsprekend is bijna iedereen meer te weten gekomen over groen en natuur, maar ook geluk en nieuwe contacten worden mede op het conto van de tuinen geschreven. Zowel de initiatiefnemers, als de actieve deelnemers die niet bestuurlijk betrokken zijn, rapporteren dat de deelnemers gelukkiger zijn geworden het afgelopen jaar en dat zelfs het geluk in de buurt is gegroeid. De socioloog Justus Uitermark zou dit fenomeen misschien wijten aan de 'believers'-blik: zij die dicht bij een project staan, geloven vaak in de positieve werking ervan. Maar in dit geval zijn de cijfers op een aantal thema's wel heel overtuigend. En het zijn die thema's die eruit springen: deelnemers zijn zich gezonder gaan voelen, hebben nieuwe mensen ontmoet en zijn meer naar buiten gegaan. In die zin boeken de A-initiatieven successen waar het de bedoeling is. Contact en ontmoeting zijn immers voorwaarden voor de sociale cohesie die het Oranje Fonds met het Groen Verbindt programma wil bevorderen.

De initiatiefnemers van de A-projecten zetten vol in op het bevorderen van kennismaking/ ontmoeting en sociale betrokkenheid. Groen is het middel daarvoor. De penvoerders denken daar ook het meeste effect/resultaat op te bereiken.

Uit de deelnemersenquête in de A-projecten kunnen we concluderen dat het de A-initiatieven wel lukt om nieuwe contacten te bewerkstelligen, maar dat die ontmoetingen in veel mindere mate leiden tot onderlinge hulp. De deelnemers rapporteren wel effecten op meer naar buiten gaan en nieuwe sociale contacten maar niet of in elk geval veel minder op onderlinge hulp/sociale betrokkenheid. Weinig deelnemers hebben gemeld dat ze eenzaam zijn of graag nieuwe contacten zouden willen hebben.

Veiligheid en de uitstraling van de buurt zijn veel minder belangrijk voor de initiatiefnemers dan het bevorderen van sociale betrokkenheid. Het bevorderen van groen/

gezondheid zit daar tussenin als prioriteit. Veel deelnemers geven niettemin aan dat zij zich door het project gezonder zijn gaan voelen.

Zesendertig initiatiefnemers vulden beide jaren de vragenlijst in. De initiatieven in kwestie hebben beide jaren actief gedraaid, dat wil zeggen dat ze zowel in 2015 als in 2016 meer dan drie maanden open zijn geweest voor bezoekers/deelnemers. Deze 'dubbelinvullers' zijn tamelijk constant in hun inhoudelijke respons. De enige uitzondering op deze regel is dat de penvoerders die dubbel invulden, aangeven dat het aantal actieve vrijwilligers het afgelopen jaar lijkt te zijn afgenomen, terwijl het aantal bezoekers lijkt te zijn toegenomen.

Nieuwe contacten in een veilige, prettige buurt

De 103 A-initiatieven die het Oranje Fonds in 2015 eenmalig ondersteunde met een bedrag tot maximaal 2500,- euro bevinden zich in overwegend goede buurten waar de bewoners zich veilig en prettig voelen. De deelnemers aan de projecten zijn gemiddeld begin vijftig en relatief hoogopgeleid. Velen van hen hebben betaald werk (twee derde) en slechts een enkeling is van migrantenkomst, ook als het tuinen betreft in buurten met een zeer diverse bevolking.

De deelnemers in de A-initiatieven zijn, een enkele uitzondering daargelaten, actieve sociale burgers zonder beperkingen. Qua sociale contacten scoren de deelnemers aan de A-initiatieven hoger dan het landelijk gemiddelde van bewoners in Nederlandse gemeenten. Qua ervaren belemmeringen scoren zij lager.

Op basis van de respons binnen dit onderzoek gaan we ervan uit dat zeker 68 van de 103 projecten nog actief zijn anno 2017: 66% van het totaal dat het Oranje Fonds ondersteunde. Daarmee is de A-lijn binnen het programma Groen Verbindt de afgelopen twee jaar qua continuïteit redelijk succesvol gebleken.

8 Literatuur

Berg, A. van den (2013). *Factsheet Jeugd, Natuur, Gezondheid*. Amsterdam: IVN. Met uitgebreide literatuurlijst over waarom wij groen nodig hebben.

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2016). *Kerncijfers wijken en buurten 2015*. Verkregen via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2015/48/kerncijfers-wijken-en-buurten-2015>.

Klein, M. van der, Dijk, M. van & van de Wiel, I. (2017). *Groen Verbindt: buurtbewoners en zorgcliënten maken contact via de tuin. Tussenrapportage over de ontwikkelingen bij de B-projecten in 2016*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

KPMG (2012). *Groen, gezond en productief. The Economics of Ecosystems & Biodiversity (TEEB NL): natuur en gezondheid*. Amsterdam: KPMG/Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

KwaliteitsInstituut Nederlandse Gemeenten (KING) (2015). *Gemeentelijke monitor sociaal domein*. Verkregen via: <https://www.waarstaatjegemeente.nl>.

Limpt C. van (2012). 'Groen is goed voor gezondheid' in: *Trouw*, 18 december 2012.

Luttik, J., Aalbers, C.B.E.M., Donders, J.L.M. & Langers, F. (2014). *Groen dichterbij: Wat maakt groene buurtprojecten tot een succes?* Wageningen: Alterra Wageningen UR.

Maas, J. (2009). *Vitamin G: Green environments - Healthy environments*. Wageningen: Universiteit van Wageningen. Proefschrift.

Postma, D. (2014). Zonder wrijving geen burgerkracht. De buurtboerderij als sociaal laboratorium. *Tijdschrift voor sociale vraagstukken*, 3, 10-13.

Rijksoverheid (2015). *Leefbaarometer. Online informatie over de leefbaarheid in alle buurten en wijken*. Verkregen via: <https://www.leefbaarometer.nl>.

Uitermark, J. (2012). *De zelforganiserende stad*. In: Rli-rapport 'De toekomst van de stad'. Den Haag: Rli.

Uitermark, J. (2014). *Verlangen naar Wikitopia*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.

Vught, B. van (2010). *De waarde van Groen. Een studie naar de vraagstelling van de waarde van groen in onze samenleving*. Houten: Branchevereniging VHG.

Wilderink, L. (2016). Kwetsbare burgers in het vrije spel der maatschappelijke krachten: een onderzoek naar het effect en bereik van groene buurtinitiatieven. Utrecht: Universiteit Utrecht. Masterthesis.

Bijlage Frequentie tuinbezoek

Het Oranje Fonds wil graag dat deelnemers elkaar in alle seizoenen wekelijks op de tuin ontmoeten. Dat lukt aardig. Bijna alle deelnemers geven aan in de lente op de tuin/groenlocatie te komen. Ook in de andere seizoenen worden de tuinen/groenlocaties goed bezocht. Minder deelnemers geven in 2017 aan in de winter de tuin te bezoeken dan in 2016.

Tabel 45. Ik kom op de tuin/groenlocatie in de:
Meerdere antwoorden mogelijk.

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=280)	Percentage (%)	Aantal (N=301)
Lente - mrt apr mei	97%	271	95%	285
Zomer - juni juli aug	95%	267	95%	286
Herfst - sep okt nov	90%	251	88%	265
Winter - dec jan feb	68%	191	58%	175

Tabel 46. Hoe vaak bent u in de lente gemiddeld op de tuin/groenlocatie geweest?

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=111)	Percentage (%)	Aantal (N=113)
(Bijna) dagelijks	8%	9	12%	13
2-4 x in de week	38%	42	24%	27
1 x in de week	32%	36	36%	41
1 x in de twee weken	8%	9	13%	15
1 x in de maand	3%	3	5%	6
Minder dan 1 x in de maand	11%	12	10%	11

Tabel 47. Hoe vaak bent u in de zomer gemiddeld op de tuin/groenlocatie geweest?

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=117)	Percentage (%)	Aantal (N=128)
(Bijna) dagelijks	11%	13	20%	25
2-4 x in de week	34%	40	31%	39
1 x in de week	25%	29	21%	27
1 x in de twee weken	18%	21	16%	21
1 x in de maand	8%	9	7%	9
Minder dan 1 x in de maand	4%	5	6%	7

Tabel 48. Hoe vaak bent u in de herfst gemiddeld op de tuin/groenlocatie geweest?

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=33)	Percentage (%)	Aantal (N=29)
(Bijna) dagelijks	9%	3	10%	3
2-4 x in de week	12%	4	3%	1
1 x in de week	30%	10	28%	8
1 x in de twee weken	12%	4	17%	5
1 x in de maand	18%	6	10%	3
Minder dan 1 x in de maand	18%	6	31%	9

Tabel 49. Hoe vaak bent u in de winter gemiddeld op de tuin/groenlocatie geweest?

	2016		2017	
	Percentage (%)	Aantal (N=43)	Percentage (%)	Aantal (N=46)
(Bijna) dagelijks	7%	3	7%	3
2-4 x in de week	16%	7	2%	1
1 x in de week	16%	7	9%	4
1 x in de twee weken	14%	6	13%	6
1 x in de maand	12%	5	24%	11
Minder dan 1 x in de maand	35%	15	46%	21

Colofon

Opdrachtgever	Het Oranje Fonds
Auteurs	Dr. M. van der Klein L. Wilderink, MSc.
Omslag	Ontwerppartners, Breda
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-851-1

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2017.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

In 2015 is bij het Oranje Fonds het programma Groen Verbindt gestart. Groen Verbindt is een driejarig programma waarmee het Fonds via buurttuinen sociale samenhang, participatie en leefbaarheid wil versterken. Binnen Groen Verbindt hebben 103 projecten eenmalig een klein bedrag gekregen. Met de ondersteuning van deze groene, sociale initiatieven beoogt het Oranje Fonds de ontmoeting tussen buurtbewoners te bevorderen. In deze rapportage onderzoekt het Verwey-Jonker Instituut of dat gelukt is.